

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД

**“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності

МАТЕРІАЛИ

**VII Міжнародної наукової конференції студентів, молодих вчених та
науковців
«МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ СУЧАСНОГО ФІЛОСОФСЬКОГО
ПІЗНАННЯ»**

(Одеса, 23-24 травня 2024 року)

Одеса -2024

УДК: 1:403:316.6 (08)

Методологія та технологія сучасного філософського пізнання. Матеріали VII Міжнародної конференції студентів, молодих вчених та науковців (Одеса, 23-24 травня 2024 р.) 181 с.

Рецензенти:

Голубович Інна Володимирівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова

Орленко Ірина Миколаївна - доктор філософії, завідувачка Одеського обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КЗВО «Одеська академія безперервної освіти» Одеської обласної ради.

Збірник матеріалів VII Міжнародної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» вміщує матеріали, які досліджують методологію сучасного пізнання; аналізують Голодомор-Геноцид-Холокост: проблема пізнання моральних складових розвитку XXI століття; показують трансформаційні процеси в сучасному суспільстві; розкривають сучасні підходи до вивчення цінностей та ціннісних орієнтацій; розглядають філософсько-освітні парадигми сучасного суспільства та філософію синергетики. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 17 від 27 червня 2024 р.)

3. Шевченко Г. П. Виховання – процес людинотворчості, культуротворчості, духотворчості. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*: зб. наук. праць. Східноукр. нац. ун-т імені В. Даля; гол. ред. Г.П. Шевченко. Луганськ : Видво Східноукр. нац. ун-ту імені В. Даля, 2015. Вип. 3(66). 304 с. С. 288–299.

Стовпець Олександр Васильович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін, Одеський національний морський університет, м. Одеса, Україна.

Додусенко Андрій Вікторович, юрист-правознавець, спеціаліст з організації перевезень та управління на транспорті, вступник на навчання для здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 – філософія, м. Одеса, Україна.

ФІЛОСОФСЬКО-ПОЛІТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ПОПУЛІЗМУ

На виборах в різних країнах світу останніми роками перемагають політики, яких у пресі називають "популістами". Сам термін "популізм" походить від лат. *populus* (народ) й позначає здебільшого політику, яка апелює до широких народних мас, обіцяючи їм швидке й легке вирішення найактуальніших соціальних проблем. В основі популізму лежить прагнення тієї чи іншої політичної сили завоювати широку суспільну довіру та підтримку мас, сподобатися народові. При цьому реальні цілі політиків-популістів (боротьба за владу, збагачення, впливовість тощо), як правило, прикриваються соціально-привабливими ідеями та гучними лозунгами.

Популісти будують свою риторику на артикуляції соціально-економічних інтересів звичайних людей. Багато дослідників популізму, починаючи з 1980-х, розглядають його як стиль політичної риторики, який ставиться на службу найрізноманітнішим ідеологіям. Поняття "популізм" використовується із негативною конотацією і найчастіше вживається для позначення політики "загравання влади з народом" для забезпечення популярності, що нерідко супроводжується демагогічними гаслами та необґрунтованими обіцянками, у поєднанні з поверхневою (удаваною) критикою "верхів", "фінансової еліти", "олігархічних кланів", "чинної влади", "попередників" [2, с. 74].

Чимало популістів представляють себе захисниками окремих регіонів або окремих соціальних груп, наприклад, робітників якоїсь індустрії чи сфери послуг, аграріїв, "бюджетників" чи підприємців, чоловіків чи жінок, працюючих або пенсіонерів, міських або сільських жителів, релігійних громад, представників тієї чи іншої раси, етносу, меншини, працівників певної галузі, тощо. При цьому риторично популісти тяжіють до використання хибної дихотомії (за принципом «або такий варіант, або такий - третього не дано»), що

супроводжується твердженням, нібито їхня політична сила виражає інтереси більшості населення. В Україні популістичні сили в політиці можуть інструменталізувати євроінтеграційні прагнення [6], нав'язуючи суспільству наратив про нібито прямий зв'язок між їхнім знаходженням при владі й успішним рухом України до ЄС.

У енциклопедичній літературі можна знайти наступне пояснення передумов для приходу до влади популістичних сил: поява і вкорінення популізму в політичній практиці є уособленням та проявом масовізації політики, й прикладом створення і використання ефективних стратегій політичної маніпуляції. Найбільш сприятливі умови для виникнення і поширення популізму створюються у кризових стадіях в житті суспільства, коли внаслідок руйнації традиційних структур значна кількість народу опиняється в стані повної невизначеності й навіть зубожіння, і намагається знайти прості та зрозумілі орієнтири у нових умовах життя. Арсенал популізму (у його негативному розумінні) складається з демагогічних прийомів "демократії вулиці", мітингової риторики "простих гасел", спекулювання на примітивізмі і чутливості масової аудиторії, зловживання побутовою ксенофобією, як і всіма іншими фобіями "маленької людини" (пересічного громадянина) та ін. [5, с. 499].

У залежності від підтримуваної ідеології, розрізняють "лівий" та "правий" популізм. *Лівий популізм* являє собою різновид політичної риторики, що тяжіє до "лівої" (просоціалістичної, соціал-демократичної, егалітарної) ідеології. Одним з ключових наративів політики лівого популізму є проблеми соціальної несправедливості, дискримінації, прав меншин. Риторика лівого популізму часто складається з антиелітарних настроїв, протиставлення "істеблішменту" та "простих людей". До важливих тем для лівих популістів зазвичай належать антиглобалізм, антикапіталізм, антимілітаризм, соціальна справедливість, пацифізм, екологія, фемінізм, захист представників ЛГБТ-спільноти. На відміну від правого популізму, який нерідко носить "ексклюзивний" характер, ліві популістські партії, як правило, сповідують інклюзивний принцип щодо різних меншин, зокрема - підтримують права мігрантських меншин [4].

Ілюстративним прикладом т.зв. "нових лівих" був протестний рух «Захопи Уолл-Стріт» (англ. Occupy Wall Street), представники якого проводили свої акції восени 2011 року. Хоча цей протест розпочався у США, до нього долучилися симпатизанти "лівацького" руху в решті світу (антикорпоративні виступи проходили в 951 місті в 82 країнах). До яскравих представників лівого популізму відносять колишнього президента Венесуели - Уго Чавеса, а також американського сенатора-демократа - Берні Сандерса, экс-лідера британської Лейбористської партії - Джеремі Корбіна. Одна з нині впливових політичних сил у Іспанії - партія «Podemos» - також наводиться як приклад політиків лівого популізму ("нові ліві").

Правий популізм (інколи позначається як "націонал-популізм") являє собою політичну стратегію, яка спирається на правоконсервативну ідеологію,

використання політиком у своїй риториці правих ідей (нація, ідентичність, національні традиції), наряду із застосуванням популістської моделі спілкування з електоратом [1, с. 153]. Як і "лівий" популізм, "правий" також експлуатує анти-елітарні настрої, антиглобалістичну повістку. Відмінними рисами натомість є антимігрантська позиція, лозунги щодо захисту національної культури й інтересів більшості, "корінного народу", титульної нації, обґрунтування необхідності вести протекціоністську політику щодо національної економіки, підтримка "традиційних цінностей" (інститутів сім'ї, шлюбу, релігії). Окрім неонаціоналістичних поглядів, інколи в право-популістській риториці лунають антифеміністичні гасла, засуджуються представники ЛГБТ, висловлюється прагнення заборонити аборти, демонструється скептичне ставлення до проблем екології, а також акцентується потреба зменшити вплив транснаціональних політичних інститутів - на користь "повернення суверенітету" (в цьому контексті "Brexit" також інколи кваліфікують як право-популістичний акт).

Серед найбільш яскравих представників правого популізму останніх років, безсумнівно, можна назвати экс-президента США - республіканця Дональда Трампа. Завдяки своїй зухвалій поведінці (в т.ч. підкреслено неповажливому ставленню до політичних опонентів), емоційності на публічних виступах, екстравагантності (та, нерідко, харизматичності) такі популісти користуються посиленою увагою ЗМІ, оскільки забезпечують їх гучними заголовками [3]. Інші відомі приклади політиків правого популізму: колишній президент Аргентини - Хуан Перон, попередній президент Бразилії - Жаїр Болсонару (відомий як "антиваксер", прибічник повернення смертної кари, противник ЛГБТ, скептик щодо демократії та захисту довкілля, та навіть потуральник у безглуздому знищенні лісів Амазонії), прем'єр-міністр Індії - Нарендра Моді.

У Європі склалися свої специфічні передумови для розквіту право-популістичних рухів. Однією з центральних тем у риториці європейських правих популістів є міграційне питання. Події, пов'язані з міграційною кризою у країнах ЄС, стали каталізатором посилення правих популістів упродовж останніх років (Герт Вілдерс у Нідерландах, Марін Ле Пен у Франції, Віктор Орбан в Угорщині, Ярослав Качинський у Польщі, й певний успіх партій "Альтернатива для Німеччини", "Шведські демократи"). Тези політиків даного штибу об'єднані ідеями провалу політики мультикультуралізму, необхідності обмеження потоку біженців (і особливо - представників ісламського світу), а також підсилення домінуючої національної культури, яка б змушувала мігрантів адаптуватися до місцевих правил життя, та культурно асимілюватися всередині країн Європи. Для правих популістів характерними є євроскептицизм та ісламофобія. До того ж, вони виступають за австралійську модель міграційної політики, в рамках якої пріоритетне право в'їзду в країну належало б фахівцям із високою кваліфікацією, тобто людям, чиє тривале проживання в країні було б виправдане їхньою корисністю для суспільства.

Таким чином, *популізм* як політична практика має певний ступінь затребуваності як у розвинених країнах, так і в тих, що розвиваються. Здебільшого він може набувати форм умовно "лівого" в тих суспільствах, які або мають гострі невирішені соціально-економічні проблеми, або традиційно тяжіють до істотної соціальної підтримки з боку держави (відповідно, ліві популісти обіцяють лобювати максимальну соціальну підтримку населенню з боку держави). Популізм може набувати форм умовно "правого" у більш консервативних суспільствах, як заможних, так і не дуже (коли критична маса ксенофобських настроїв у тому чи іншому суспільстві збільшується).

Список використаної літератури:

1. Akkerman T. Populism and Democracy: Challenge or Pathology? // *Acta Politica*. – Vol. 38, 2003. – P. 147-159. – URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/palgrave.ap.5500021>
2. Berman S. The Causes of Populism in the West // *Annual Review of Political Science*. – Vol. 24 (1), 2021. – P. 71–88. – DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-041719-102503>
3. Greven T. The Rise of Right-wing Populism in Europe and the United States. A comparative perspective. May 2016. Friedrich Ebert Stiftung. – URL: http://dc.fes.de/fileadmin/user_upload/publications/RightwingPopulism.pdf
4. Zaslove A. Here to Stay? Populism as a New Party Type // *European Review*. – Vol. 16 (3), 2008. – P. 319-336. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1062798708000288>
5. Заблоцький В. Популізм // *Філософський енциклопедичний словник* / В.І. Шинкарук (гол.редкол.) та ін. – Київ: Інститут філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України; Абрис, 2002. – 742 с.
6. Стовпець В.Г., Стовпець О.В. Сценарний підхід до євроінтеграції України // *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Євроінтеграційні процеси в Україні: історичні, культурні, політико-правові та психологічні аспекти»*, Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м. Київ, 12-13 квітня 2023 р. – Львів - Торунь : Liha-Pres, 2023. – С. 194-198. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-311-1-47>

TRANSFORMATION OF THE VALUE SYSTEM IN THE CONDITIONS OF VIRTUALIZATION OF SOCIETY	
Семенов Ігор Сергійович	121
ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-ЦІННІСНОЇ СФЕРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ	
Стовпець Олександр Васильович, Додусенко Андрій Вікторович	123
ФІЛОСОФСЬКО-ПОЛІТИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ ПОПУЛІЗМУ	
СЕКЦІЯ 5. ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ ПАРАДИГМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	
Аксьонова Віра Ігорівна	127
ГНОСЕОЛОГІЯ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПРАЦІВНИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	
Бушулян І. О., Петінова Оксана Борисівна	130
СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ АБСУРДУ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ А.КАМЮ: «ЧУМА» ТА «МІФ ПРО СІЗІФА»)	
Дилян Анна Віталіївна, Врайт Галина Яківна	137
ПОЛКУЛЬТУРНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ	
Кадієвська Ірина Аркадіївна	140
ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ	
Консицька Анастасія, Нівня Ганна Олександрівна	142
ПАРАДОКС В ЛОГІЦІ ТА МАТЕМАТИЦІ	
Пустовойт Дар'я, Петінова Оксана Борисівна	144
«ГРАД БОЖИЙ» - ЯК МОДЕЛЬ ІДЕАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА В ТВОРЧОСТІ АВГУСТИНА	
Русалова Олександра, Петінова Оксана Борисівна	148
РОЗДУМИ Р.ДЕКАРТА ПРО СПЕЦИФІКУ ПІЗНАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ФРАГМЕНТІВ З «РОЗДУМИ ПРО МЕТОД»)	
Топор Надія, Петінова Оксана Борисівна	152
ЗЛО ЯК БРАК ДОБРА (НА ПРИКЛАДІ ФРАГМЕНТІВ З ТВОРУ “СПОВІДЬ” АВРЕЛІЯ АВГУСТИНА)	
Чумак Єгор Олександрович, Поплавська Тетяна Миколаївна	159
ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА АСКЕЗА І ДОВІЛЬНА ДІЯ (САМОТВОРІННЯ)	
Шабатура Євгенія Андріївна, Врайт Галина Яківна	161
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОСВІТИ ТА КУЛЬТУРИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	

СЕКЦІЯ 6. ФІЛОСОФІЯ СИНЕРГЕТИКИ